

УДК 004.032.6.:004.928

Цитування:

Нечаєнко Т. В., Лішафай О. О. Музична драматургія в аудіовізуальному просторі. *Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць*. 2021. Вип. 40. С. 191-195.

Nechaienko T., Lishafai, O. (2021). Musical drama in audiovisual space. *Mystetstvoznavchi zapysky: zb. nauk. prats'*, 40, 191-195 [in Ukrainian].

Нечаєнко Тетяна Василівна,
доцент кафедри тележурналістики
та майстерності актора
Київського національного університету
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-5492-5311>
nechaienko7639-1@unesp.co.uk

Лішафай Олександр Олександрович,
заслужений діяч мистецтв України,
старший викладач кафедри кіно-телемистецтва
Київського національного університету
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0003-2117-8767>
lishafai@toronto-uni.com

МУЗИЧНА ДРАМАТУРГІЯ В АУДІОВІЗУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

Мета дослідження. Вивчення музичної драматургії як найважливішого елемента аудіовізуального простору і буття, розкриття її ролі та впливу на якість і характер аудіополя у цілому. **Методологія дослідження** базується на використанні методів аналізу, синтезу. **Наукова новизна** полягає у репрезентації спроби створення теоретичної концепції, що стосується значимості, ролі і реалізації в дійсності музичної драматургії, як найважливішої складової аудіовізуального простору. **Висновки.** Як результат вивчення зазначеної вище проблеми – теоретична концепція, що полягає у визначенні природи взаємодії, а також ролі і взаємовпливу музичної драматургії і аудіовізуального простору. Отримані результати дають можливість усвідомити значимість музичної драматургії для аудіовізуального контексту, її вплив на його якісні характеристики і сприйняття аудиторією. Це відкриває перспективи для таких сфер, як: кінематограф, медіа поле, синтетичні арт композиції, що поєднують аудіо- і відеоелементи.

Ключові слова: музичне мистецтво, архітектоніка, аудіовізуальний поле, аудіовізуальний контекст, теоретична концепція явища.

Nechaienko Tetiana, Associate Professor of the Department of Tele-journalism and Actor's Skill, Kyiv National University of Culture and Arts; Lishafai Oleksandr, Honored Artist of Ukraine, Senior Lecturer of the Department of Film and Television Arts, Kyiv National University of Culture and Arts

Musical drama in audiovisual space

The purpose of the article is to study musical drama, as an essential element of the audiovisual space and life, to reveal its role and influence on the quality and nature of the audio field as a whole. **The research methodology** is based on the use of analysis, and synthesis. **The scientific novelty** lies in the representation of the attempt to create a theoretical concept concerning the significance, role, and implementation in the reality of musical drama as the most important component of the audiovisual space. **Conclusions.** As a result of studying the above problem, there is a theoretical concept, which consists in determining the nature of the interaction, as well as the role and mutual influence of musical drama and audiovisual space. The results obtained make it possible to realize the importance of musical drama for the audiovisual context, its influence on its qualitative characteristics, and perception by the audience. This opens up prospects for such spheres as cinematography, media field, synthetic art compositions, combining audio and video elements.

Keywords: musical art, architectonics, audiovisual field, audiovisual context, the theoretical concept of the phenomenon.

Актуальність теми дослідження.
Аудіовізуальний простір, як явище, передбачає

присутність музичної складової в його
контексті. Будучи невід'ємною частиною

аудіовізуального простору, музика має можливість передати своє внутрішнє наповнення, неповторний, притаманний тільки їй сенс і повідомити його тому полю, в рамках якого знаходиться. Вона як мистецтво, що розповсюджується у часі, укладає в собі певний сюжетний стрижень. У його розкритті одну з провідних ролей відіграє драматургія – свого роду архітектурний проект у звуковому втіленні. Дане дослідження є актуальним через необхідність вивчення процесу взаємодії та взаємовпливу одного компонента на інший у музичній драматургії і аудіовізуальному просторі.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема музичної драматургії в контексті аудіовізуального простору досліджувалась чи не з її зародження [2, 2888-2889]. Фундаментальні праці, у яких розкривається роль музичної драматургії при формуванні та функціонуванні композиційної форми широко і багатогранно простежується у дослідженнях багатьох учених різних країн зі сфери музикознавства [7]. Фахівці з музичної драматургії прагнуть до розкриття нерозривного зв'язку між розвитком засобів виразності музики із закономірностями людського інтонування [5, 156-157]. Цуккерман подає загальні принципи розвитку і формотворення в музиці, описує процес кристалізації простих форм, які є базисом для створення масштабних жанрів [6, 125-127].

До розгляду теорії аудіовізуального простору, як явища в житті соціуму, належить робота О. Ландяк. Автор розглядає такі його аспекти, як: денотативне поле, синтаксична специфіка, семантика концепції «аудіовізуального простору» в цілому. Ландяк досліджує змістове наповнення цього феномена, виробляє типологізацію його складових, розкриває процес взаємодії таких концептів, як «Digital Art», «visual art», «audiovisual art». Дослідник робить ґрунтовний висновок про природу аудіовізуального мистецтва, говорячи про його трансгресивність, яка виражена через видову і жанрову дифузю в нерозривній єдності зі специфікою digital [1, 215-216]. Практичним досвідом створення творів, де відбувається глибинна взаємодія візуальних і звукових образів, ділиться Джулія Воткінс [9]. Вона публікує власні композиції і надає читачам докладний опис їх задуму. Природу аудіовізуального контексту і параметри, що характеризують її, в цілому, досліджує Патрік Забалбіску [10]. Трактатування аудіовізуального простору, його трансляцію і сприйняття в

глобальному контексті розкриває вчений із Університетського Коледжу в Лондоні [11].

Метою цієї публікації є вивчення музичної драматургії, як найважливішого елемента аудіовізуального простору і буття, розкриття її ролі та впливу на якість і характер аудіополя у цілому.

Виклад основного матеріалу. Поняття «аудіовізуальний простір» дає підстави вважати його музичну складову (в самих різних варіантах: від класичних до новітніх) найважливішою ланкою і вектором його реалізації в часі [8]. Кожна епоха своєю візитівкою репрезентувала індивідуальний за своїми характеристиками і змістом аудіовізуальний простір. У давнину його уособлювали театралізовані вистави за п'єсами видатних грецьких драматургів. Період Відродження подарував світові оперу. Епоха нового часу ознаменована зародженням оперети, музичної драми (Р. Вагнер). ХХ століття принесло в історію світового аудіовізуального простору мюзикл. ХХІ століття відрізняється тенденцією, із одного боку, до відродження традицій минулого (прагнення досягти виконання, близького автентичного), з іншого – до створення абсолютно нових форм аудіовізуального контексту, а також – до об'єднання вищеперерахованих напрямків. Принагідно зазначити, що виходять несподівані і різноманітні результати. Така природа шоу постановок, що виникають заплановано і спонтанно.

На сьогоднішній день дослідниками визначені такі основоположні типи музичного матеріалу (музичної архітекtonіки): повторюваність, контрастність, конфліктне протиставлення, вільний розвиток музичного матеріалу [6, 113-115]. Сучасний склад аудіовізуального поля, передбачає апеляцію його творців до типів розвитку музичного матеріалу, які представлені в Таблиці 1.

Таблиця 1.

Типи музичної архітекtonіки в контексті аудіовізуального простору

Класичний тип архітекtonіки	Повторюваність, контрастність
Тип архітекtonіки нового часу	Конфліктність
Тип сучасності архітекtonіки	Вільний розвиток матеріалу. Неоавтентичність. Синтетичність (мікс)

На сьогоднішній день аудіовізуальний простір відрізняється широким набором варіантів і способів їх втілення в життя соціуму. Можливість практично необмеженого вибору наявних типів музичної архітекtonіки і виникнення нових, надають авторам в цій сфері безпрецедентний простір для їх діяльності, пов'язаної з втіленням найсмівливіших ідей. Стають актуальними і користуються попитом в нових, сучасних умовах класичні варіанти музичної драматургії. Однак вони оновлюються за рахунок новітніх технологій (зокрема – дистанційна системи подачі матеріалу, надійна фіксація на електронних носіях). Їх збагачує і впровадження ідей, продиктованих світоглядом людства ХХІ століття. При цьому найбільш широко використовується формою аудіовізуального поля, а з ним – і музичної драматургії – стає тип синтезування різних видів архітекtonіки, що реалізується в процесі вільного (імпровізаційного, що відображає індивідуальний авторський проект) розвитку матеріалу. Підтвердженням такого висновку є висновок Джулії Воткінс: «Прагнення знайти відповідність між музикою і візуальними ефектами, а також використовувати їх для створення нового способу творчої діяльності – по суті, нового виду мистецтва – має довгу історію. Візуальна музика включає в себе безліч типів продукції: абстрактні картини, мистецтво перформансу, (...) світлові шоу, художні інсталяції фільму і розширене кіно (цифрові медіа). Хоча кількість видів продукції продовжує зростати, що об'єднує імпульсом для візуальної музики як і раніше є ідея синестезії» [7].

Думкою про різні варіанти існуючого на сьогоднішній день аудіовізуального простору поділяють вчені різних країн. Так фахівці демонструють не тільки тексти, а й ілюстрації, присвячені проблемі втілення візуальних образів в музиці у всій її багатогранності. Цьому сприяє розгляд думок музикантів, художників, кураторів, директорів фестивалів та розробників програмного забезпечення. Це дає уявлення про те, що відбувається на сьогоднішній день як в андеграунді, так і в масовій культурі. При цьому фактор присутності класичного, наповненого силою життя, емоційного початку зберігається в якості головного компонента аудіовізуального контексту. Інтеграція пластики, природних жестів і особливо людського голосу в візуальних музичних композиціях стає ключовою метою при створенні роботи, яка не є оповідною, «абстрактною анімацією» [8], але

при цьому наповнена людською присутністю і емоціями [9].

Західні дослідники говорять про «аудіовізуальне мистецтво» і «цифрові технології» як про синонімічні пару, однак це різні явища. «Медіа-арт» уособлює собою синтез компонентів, які раніше вважалися несумісними. Це забезпечує просторе поле діяльності композиторам і режисерам нового покоління, відкриваючи невідомі досі перспективи для мистецтва в цілому. Західною наукою простежується історія еволюції взаємин між звуковою та візуальною сферами. Це – шлях відкриттів, розвитку технологій, сприйняття досліджень і художніх результатів. Увага зосереджена і на художніх розробках, що реалізуються в рамках проекту COSTART (Computer Support for ARTists) як на прикладах зацікавленості художників темою використання цифрових технологій в якості інструменту для створення сучасних робіт. Передавати нові смисли сучасний творець аудіовізуального проекту може за допомогою оцифрування арт-об'єктів [12, 32-33]. Сучасність диктує необхідність досліджувати засоби комп'ютерного забезпечення, здатних створити і підтримувати новітню версію аудіовізуального простору. Широке використання цифрових технологій, в тому числі і в мистецтві, призводить до домінування зорових уявлень про явища природи і буття у сучасної людини. Процес візуалізації музичної драматургії стає одним з ключів до розуміння музичного мистецтва, як минулого, так і теперішнього періоду часу [13, 135-136].

Одним зі шляхів наповнення електронних бібліотечних баз видатними зразками аудіовізуального плану є принцип архівації матеріалу творів [14, 7-9]. Експерименти із реалізацією аудіовізуального поля засобами ультрасучасних технологій призводять до підвищення якості фіксації і показу матеріалів. Слід звернути особливу увагу на глибокий зв'язок таких напрямків як музичне мистецтво, графічний дизайн та інженерна сфера. На початку ХХІ століття виникає такий напрям, як «дизайн комп'ютерних систем». Цей напрям ставить за мету дослідницьку стратегію, яка спрямована на взаємодію, взаємозбагачення та загальний прогрес галузей, пов'язаних із технічними науками і мистецтвом. Такий підхід свідчить про перехід фахівців різних сфер на міждисциплінарний діалог і співробітництво, що сприяє реалізації творчого мислення. Прикладом такої взаємодії є факт використання мультимедіа в педагогічній

діяльності, спрямованої на підготовку майбутніх діячів мистецтва [15, 143-144].

Реалізація аудіовізуального простору, а, отже, і музичної драматургії в його контексті з точки зору сучасного цифрового обладнання знаходить високу гуманітарно-просвітницьку місію. Одна з веб-платформ сучасності Tele-media-art надає можливість людям із інвалідністю опанувати певний вид мистецтва, як приклад – танець. Платформа призначена для асинхронної електронної освіти і дозволяє дистанційно відвідувати уроки танців, театральної майстерності [16, 11-12]. Тема сприйняття аудіовізуального простору дітьми актуальна та вимагає моніторингу [3, 150-151]. Створення комфортної для дитини атмосфери під час сприйняття нею творів аудіовізуального контексту є одним із актуальних завдань сучасного мистецтва [4]. Не менш важливою є проблема використання аудіовізуального поля в рамках арт-терапії. Відомі випадки, коли видатні зразки мистецтва, що поєднують звукові і зорові образи, впливали на хід лікування організму і відновлення його функцій після складних операцій [17, 1-3]. На початку XXI століття стає популярним мультиплікаційний фільм. Історія цього жанру триває понад сімдесят років. Актуальність музикознавчих досліджень у програмуванні анімації для дорослих з кожним роком лише зростає [18, 70-72]. Однак стрижнем музичної драматургії в аудіовізуальному контексті сучасності залишається фактор присутності живої людини, її емоцій, творчого начала. Про це говорять науковці, майстри мистецтв, зокрема композитор і фахівець в сфері створення хорових перекладів (Капела імені Л. Ревуцького) зразків світового класичного, а також сучасної творчості (супроводжуваних елементами театру, хореографії, технічних засобів) – В. Н. Грицишин.

Висновки. Виходячи з природи певного виду аудіовізуального контексту, авторами застосовується найбільш оптимальний, логічно обумовлений тип музичної драматургії. На сьогоднішній день широке практичне застосування отримує синтетичний тип музичної драматургії в контексті аудіовізуального простору. Якщо говорити про архітектоніку музичної драматургії (яка, у свою чергу, дає картину музичної драматургії аудіовізуального простору) то провідні позиції у цій площині належать індивідуальному авторському проекту, під яким розуміємо стихійний, імпровізаційний варіант інтерпретації матеріалу, який на розсуд

авторів, у згоді з їх творчою інтуїцією об'єднується з тими класичними різновидами розвитку матеріалу, які подарувала людству світова історія мистецтв.

Зроблено припущення, що теоретична концепція і систематизація типів музичної драматургії, а також архітектоніки, викладені в у цій статті, стане у нагоді для всіх, хто вивчає історію мистецтв, сучасну практику в галузі медіа-мистецтва, створює твори, які синтезують в собі звукові і зорові образи, а також – для студентів фаху «мистецтвознавство». Широкоаспектність цієї теми передбачає її подальше дослідження, яке може бути репрезентовано у моніторинзі нововиявлених зразків аудіовізуального простору, а також через компаративний аналіз картин минулого і сьогодення, що дає можливість зробити висновки про еволюцію, не тільки технічної сторони творчого процесу при створенні цього поля, а й збагаченні ідейного змісту аудіовізуального простору.

Література

1. Ландяк О. «Аудіовізуальне мистецтво» як концепт у сучасному мистецтвознавчому дискурсі. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Мистецтвознавство. 2017. Вип. 36, № 1. С. 213–223.
2. Левченко О. Зміна парадигми аудіовізуальних мистецтв у ситуації експансії цифрових технологій. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво. 2018. № 2. С. 2888-2893.
3. Nagel L. The SceSam Project – Interactive dramaturgies in performing arts for children. Youth Theatre Journal. 2016. Vol. 30, No. 2. P. 149-170.
4. Patel R. The maker of imaginary worlds: interactive theatre for early years. URL: <https://www.researchgate.net/publication/350431222> (date of access 10.09.2021.)
5. Харенко А. Музична драматургія як творчий метод у джазовому мистецтві: на прикладі фортепіанної творчості Сергія Давидова. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. 2019. № 55. P. 155-169.
6. Цуккерман В.А. Анализ музыкальных форм. Общие принципы развития и формообразования в музыке. Простые формы. Москва: Музыка, 1980. 296 с.
7. Watkins J. An investigation into composing visual music today. URL: <https://www.researchgate.net/publication/330283594> (date of access 10.09.2021.)
8. Watkins J. Animacy, motion, emotion and empathy in visual music: Enhancing appreciation of abstracted animation through wordless song. URL:

<https://www.researchgate.net/publication/330285471>
(date of access 10.09.2021).

9. Watkins J. Composing visual music: Visual music practice at the intersection of technology, audio-visual rhythms and human traces. URL: <https://www.researchgate.net/publication/324242145> (date of access 10.09.2021).

10. Zabalbeascoa P. The nature of the audiovisual text and its parameters. URL: <https://www.researchgate.net/publication/300848139> (date of access 10.09.2021).

11. Baños R., Diaz-Cintas J. Audiovisual Translation in a Global Context. URL: <https://www.researchgate.net/publication/304984475> (date of access 10.09.2021).

12. Лаврова С. Новая музыка и экспериментальное кино: творчество Бернхарда Ланга в контексте New Media Art. Проблемы синтеза в современной музыкальной культуре. 2019. № 1. С. 32–44.

13. Франтова Т. Визуализация музыкальной формы на экране монитора, на бумаге, на концертной эстраде. Проблемы синтеза в современной музыкальной культуре. 2019. № 1. С. 130–140.

14. Mota M. Creative process and documentation: Digital archiving and music theatre. Revista Brasileira de Estudos da Presença, Porto Alegre. 2020. Vol. 10, No. 4. P. 1–24.

15. Тараева Г. Мультимедиа в современной культуре и музыкальном обучении. Проблемы синтеза в современной музыкальной культуре. 2019. № 1. С. 141–152.

16. Dias J., Penha R., Morgado L., Veiga P. Tele-media-art: Feasibility tests of web-based dance education for the blind using kinect and sound synthesis of motion. International Journal of Technology and Human Interaction. 2019. Vol. 15, No. 2. P. 11–28.

17. Gerber N., Bryl K., Potvin N., Blank C. Arts-based research: Approaches to studying mechanisms of change in the creative arts therapies. Frontiers in Psychology. 2018. No. 9. Article number: 2076.

18. Jänisch P. A very short fascicle on music's: Dramaturgy and use in adult animation series. Kieler Beiträge zur Filmmusikforschung. 2020. No. 15. P. 65–114.

References

1. Landyak, O. (2017). Audiovisual art as a concept in contemporary art discourse. Naukovi zapysky Ternopil'skoho Natsionalnoho Universytetu, 1(36), 213–223 [in Ukrainian].

2. Levchenko, O. (2018). A paradigm of audiovisual arts shifts in the situation of expansion of digital technologies. Visnyk Kyiv'skoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. Seriya: Audiovizualne mystetstvo i vyrobnytstvo, 2, 2888–2893 [in Ukrainian].

3. Nagel, L. (2016). The SceSam Project – Interactive dramaturgy in performing arts for children. Youth Theatre Journal, 30(2), 149–170.

4. Patel, R. (2020). The maker of imaginary worlds: interactive theatre for early years. URL: <https://www.researchgate.net/publication/350431222>.

5. Kharenko, A. (2019). Musical dramaturgy as a creative method in jazz art: the example of the piano art by Sergey Davydov. Problemy vzayemodiyi mystetstva, pedahohiky ta teoryi i praktyky osvity, 55, 155–169 [in Ukrainian].

6. Zukkerman, V. A. (1980). Analysis of musical works: General principles of development and formation in music. Moscow: Muzyka [in Russian].

7. Watkins, J. (2017). An investigation into composing visual music today. URL: <https://www.researchgate.net/publication/330283594>.

8. Watkins, J. (2016). Animacy, motion, emotion and empathy in visual music: Enhancing appreciation of abstracted animation through wordless song. URL: <https://www.researchgate.net/publication/330285471>.

9. Watkins, J. (2018). Composing visual music: Visual music practice at the intersection of technology, audio-visual rhythms and human traces. URL: <https://www.researchgate.net/publication/324242145>.

10. Zabalbeascoa, P. (2008). The nature of the audiovisual text and its parameters. URL: <https://www.researchgate.net/publication/300848139>.

11. Baños, R., Diaz-Cintas, J. (2015). Audiovisual translation in a global context. URL: <https://www.researchgate.net/publication/304984475>.

12. Lavrova, S. (2019). New music and experimental cinema: the work of Bernhard Lang in the context of New Media Art. Problemy sinteza v sovremennoy muzykalnoy kulture, 1, 32–44 [in Russian].

13. Frantova, T. (2019). Visualization of a musical form on a monitor screen, on paper, on a concert stage. Problemy sinteza v sovremennoy muzykalnoy kulture, 1, 130–140 [in Russian].

14. Mota, M. (2020). Creative process and documentation: Digital archiving and music theatre. Revista Brasileira de Estudos da Presença, Porto Alegre, 10(4), 1–24.

15. Tараева, G. (2019). Multimedia in modern culture and musical education: Synthesis problems in contemporary musical culture. Problemy sinteza v sovremennoy muzykalnoy kulture, 1, 141–152 [in Russian].

16. Dias, J., Penha, R., Morgado, L., Veiga, P. (2019). Tele-media-art: Feasibility tests of web-based dance education for the blind using kinect and sound synthesis of motion. International Journal of Technology and Human Interaction, 15(2), 11–28.

17. Gerber, N., Bryl, K., Potvin, N., Blank, C. (2018). Arts-based research: Approaches to studying mechanisms of change in the creative arts therapies. Frontiers in Psychology, 9, article number 2076.

18. Jänisch, P. (2020). A very short fascicle on music's. dramaturgy and use in adult animation series. Kieler Beiträge zur Filmmusikforschung, 15, 65–114.

*Стаття надійшла до редакції 22.09.2021
Отримано після доопрацювання 13.10.2021
Прийнято до друку 19.10.2021*